

EGY MŰVÉSZCSALÁD — VITÉZ ERDŐS JÁNOS NYOMÁBAN

VITÉZ ERDŐS JÁNOS
1898. OKTÓBER 8. — 1985. SZEPTEMBER 8.
(A fölvétel 1942-ben készült.)

Hódmezővásárhely huszadik századi kulturális életének jelentős részét a képzőművészet adja. Ebben a városban szeretik és igénylik az esztétikai értékeket. Ezért virágozhatott itt ki a népművészet több ága is. A népi kerámia, a népi bútorkészítés és festés, valamint a vásárhelyi hímzés. Sok képzőművész, alkotó tehetség indult innen és sokan jöttek ide is.

Erdős János festő- és grafikusművész a Dunántúlról érkezett.

1898. október 8-án, Bátaszéken született. Nyolc testvér közül az ötödikként látta meg a napvilágot. Két kislány és egy kisfiú testvére még gyermekkorukban meghalt.

A család Szekszárdra költözött és az öt fiú ott nevelkedett a Bartina utcában.

Édesapjuk Erdős Gábor Bátaszéken jegyző, Szekszárdon pedig főjegyző volt. 1912-ben, 58 éves korában, tüdőgyulladásban meghalt. Édesanyjuk, Ujváry Mária 39 évesen egyedül maradt a gyermekekkel.

Erdős János Szekszárdon végezte a gimnáziumot, majd érettségi után legidősebb bátyjával együtt, behívták katonának az első világháborúba. Gábor bátyja hősi halált halt az olasz fronton. Erdős János a piavei fronton a bal kezén megsebesült. Alakulatával egy nagyobb ellenséges csapatot csellel fogtak el, s ezért 1921 augusztusában vitézzé avatták. A háború után 1919-24 között a Budapesti Iparművészeti Főiskolán Helbing

Ferenc és Simay Ferenc növendékeként grafikusművész diplomát szerzett. Megtanult minden grafikai technikát — ceruza, tus, szén, kréta, pasztellkréta, könyomat, rézkarc, rézmetszet, fametszet, linómetszet — melyeket használt is. 1921-ben, mint vitéz Erdős János tervezte „A vitézi rend hódolata” feliratú kódexszerű, bőrkötéses csatos nagy díszalbumot, ami az összes vitéz aláírását, és a Kormányzó, mint a Vitézek Főkapitánya avatóbeszédeit tartalmazza. 1928-tól szerepelt kiállításokon, Budapesten a Nemzeti Szalonban és a Műcsarnokban is. 1930-ban a Pádai Egyházművészeti Kiállításon rézkarcokkal mutatkozott be.

Erdős János továbbra is Budapesten maradt és beiratkozott az Országos Magyar Királyi Képzőművészeti Főiskolára. 1925-29-ig járt a főiskola kecskeméti művésztelepére kihelyezett osztályába. Mestere a Munkácsy-tanítvány, Révész Imre, a művésztelep vezetője volt. A mestertől szakmailag sokat tanult. A biztos rajztudás, a portré-, akt- és tájfestés képzett mestere lett. A realista természetszemlélete és az ember iránti tisztelete, valamint a modell és alkotó lelkivilága egyaránt tükröződik az ábrázolásaiban.

Itt sok fiatal kollegával ismerkedett meg, köztük Szabó Vladimírral, Prohászka Józseffel, Mátis Kálmánnal, Csizmazia Kálmánnal, Benedek Jenővel, Varga Nándor Lajossal, és zsongódi Nagy Imrével.

Erdős Jánost ekkor már megbízta a mestere a fiatalabb növendékek, köztük a fölvételre készülő Kolumbán Erzsébet Róza fölkészítésével. Így került szorosabb ismeretségbe Kolumbán Erzsébet Rózával, akivel Budapesten gyakran együtt látogatták Lyka Károly művészettörténeti óráit. Róza idősebb nővére, Má-

ERDŐS JÁNOS, FELESÉGE KOLUMBÁN RÓZA
ÉS GYERMEKEIK: GÁBOR ÉS PÉTER
SZEKSZÁRD, 1941.

ERDŐS JÁNOS
KALOTASZEGI CIFRASZÜRZEN. KÖRÖSFŐ, 1942.

ria Budapesten már elvégezte az egyetemet, Irén nővére pedig a képzőművészeti főiskolát.

Édesapjuk Kolumbán Sándor erdélyi, székely nemesi család leszármazottja, magyar királyi tanfelügyelő volt, akit családjával együtt több városba helyeztek át. Erzsébet Róza – 1905-ben – Esztergomban született. Később Sátoraljaújhelyen és Pozsonyban is éltek. Trianon után Kolumbán Sándor nem esküdött fel a cseh kormánynak, ezért költöztek csonka Magyarországra. Kecskeméten kapott állást, és a művésztelepen, a Műkertben lakást.

Kolumbán Erzsébet Róza 1931-ben végzett az Országos Magyar Királyi Képzőművészeti Főiskolán. Ezt követően a család Hódmezővásárhelyre költözött. A református leánygimnáziumban kapott rajztanári állást, ahol rajzot, művésztörténetet és kézimunkát is tanított.

1934-ben kötött házasságot vitéz Erdős János és Kolumbán Erzsébet Róza.

1935-ben született Gábor, 1938-ban Péter nevű gyermekük.

Erdős János önálló művészként tevékenykedett, főleg grafikai munkákat, tablókát, díszokleveleket, ex libriseket, bördomborításokat, linó- és rézmetszeteket, rézkarcokat, bútorterveket készített. Feleségével együtt népművészeti gyűjtőmunkát végeztek Vásárhelyen, Kalocsán, Sárközben és Erdélyben is. 1940-ben létrehoztak egy hímezőműhelyt és üzletet, mely elsősorban a vásárhelyi hímezés motívumainak gyűjtésével, alkalmazásával, népszerűsítésével foglalkozott. A hímezőműhely a Vásárhelyi Ipartestület megrendelésére készített egy zászlót Kolozsvár 1941-es visszatérésének emlékére. A háború miatt azonban a zászlót nem tudták kivinni, így ma a Tornyai János Múzeum állományát képezi — a városházán

látható —. Gyűjtötték a népi kerámia tárgyait, és a népi bútorokat. Erdős János 1944-ben műhímező mestervizsgát tett, hogy minél szakszerűbben foglalkozhasson a népi hímezésekkel.

1934-ben alapították meg a Tornyai Társaságot —Tornyai János elnökletével és Galyasi Miklós titkárságával —, melynek Erdős János alapító tagja, 1938-tól 1944-ig pedig a titkára volt. A Tornyai Társaság képzőművészeti kiállításokat, színvonalas zenei és irodalmi előadásokat rendezett a Fekete Sasban, a városházán és másutt. Tornyai barátságába fogadta, és egy képével ajándékozta meg „Erdős Jánosnak, druzsámnak, szeretettel: Tornyai János” dedikációval.

Erdős János a második világháború alatt, 1943-ban is behívták katonának. Az első világháborús sebesülése miatt irodai szolgálatra vonult be Kiskunfélegyházára. Onnan 1944-ben Kaposvárra került. 1945 márciusában Bécs környékén szovjet hadifogságba esett. Az alsópátyi fogolytáborba került, majd 1946. március 24-én Szajolnál levelet dobott ki a Debrecen felé tartó vonatból, hogy a Szovjetunióba viszik. Csodával határos módon a levelet eljuttatták a családjának. A család 1946 áprilisában kapott értesítést, hogy a grúziai Tbiliszipben (Tiflisz) van fogolytáborban.

A Vöröskereszt segítségével folytatott levelezés útján tartotta a kapcsolatot a családjával.

Itthon a tábori levelezőlapokat Németh László író, Erdős Jánosné akkori tanártársa címezte meg cirill betűkkel, mivel ő fordításai kapcsán ismerte az orosz nyelvet. Fogsága idején időnként kiengedték a táborból egy társával együtt és rajzolt, festhette a grúz tájat. Több kolostort és romot is megörökített Nórioban. Portrékat rajzolt a fogolytársakról és az őrző tisztekről is, akik papírokat és vízfestéket, színesceruzát

KOLUMBÁN RÓZA
SÁRKÖZI NÉPVISELETBEN, 1933.

szereztek neki. Így festett portrét egy grúz tiszt feleségéről és anyjáról. Munkái egy részét haza tudta hozni a hátizsákjában, mint „hadizsákmányt”. Ételadagjuk kiegészítésére teknősbéka és teknősbéka tojást gyűjtöttek. Hadifogságából szabadulva emlékül teknősbéka páncélt, szép köveket, apró, maguk készíttette használati tárgyakat (alumínium csajkát, evőeszközt) hozott haza.

Az ottani láger életéről egy makói fogolytársa, Horváth István írt könyvet „*Bűnhődés büntelenül*” címmel egykori hadifogolynaplója alapján. Ebben Erdős Jánosról is ír. Hadifogságából 1948. július 10-én jött haza. Itthon, 1950-től nyugdíjazásáig, 1960-ig, dekoratorként dolgozott a Vegyesipari Vállalatnál a templombazárnál lévő műhelyben. Sajnos az akkori viszonyok között a vitézi cím negatív megítélése miatt nem kaphatott a végzettségének és tehetségének megfelelő állást.

Bekapcsolódott a művészeti életbe, tovább folytatta a népművészeti gyűjtőmunkát, de foglalkozott érem- és bélyeggyűjtéssel is. Itthon készített tablókat, emblémákat, bélyegterveket. Vásárhely címerét a régi dokumentációk alapján rekonstruálta, melyet a rendszerváltozáskor fia, Erdős Péter festőművész pontosított.

Részt vett különböző képzőművészeti kiállításokon, köztük az:

- 1950. I. Országos Képzőművészeti Kiállításon Budapesten
- 1952-ben Arcképkiallítás az Ernst Múzeumban
- 1953-ban Akvarell Kiállítás Hódmezővásárhelyen, ahol feleségével, Erdősné Kolombán Erzsébet Rózával és fiával, Erdős Péterrel együtt szerepelt
- Dél-Alföldi Tárlatokon, Alföldi Tárlatokon Békéscsabán
- Szegedi Nyári Tárlatokon
- Az 1954-ben induló Vásárhelyi Őszi Tárlaton 1985-ben követkekezett haláláig rendszeres kiállító volt
- 1964. Vásárhelyi Őszi Tárlatok 10 éve, a Nemzeti Galériában
- 1978. Vásárhelyi Őszi Tárlatok 25 éves jubileuma, a Műcsarnokban
- Vásárhelyi művészek közös tárlatai külföldön (Zenta, Jereván)

Alkotásaiból vásárolt tőle a Művelődésügyi Minisztérium, a Hódmezővásárhelyi Városi Tanács és a Csongrád Megyei Tanács is.

Visszatekintve Erdős János, a továbbiakban édesapám munkásságára, látom, hogy számára milyen fontos volt a művészet.

A hadifogságban is, egyszerű eszközökkel alkotóművész tudott maradni. Ez is segítette a túlélésben. Két világháború sem törte meg alkotó kedvét. Témát mindig talált magának, legyen az néhány száraz falevél, virágcsendélet, székszárdi pincesor, vásárhelyi utca, tanya, tiszai táj, régi cséplés, kombájnnal aratás, a fűtca bontása vagy portré ...

Stílusában az alföldi realistákhoz kapcsolódik. A természet szeretete és a humanizmus érződik a képein. A biztos szakmai tudás a pontos megfigyelés, az alázattal végzett munka teszi hitelessé műveit. Tudott nagyvonalú, és összefogott lenni, de a részletek szépségét és az anyagszerűséget is megjelenítette. Portréin fontos a karakter kiemelése és az élő tekintet.

Édesapámtól és édesanyámtól is sokat tanultam szakmailag és emberileg. Az alkotásaik példája és az eligazító kritikájuk fontos volt. Valószínűleg a tehetséget is örökölttem, amit tudatosan, sok munkával igyekeztem kibontakoztatni. A realista természet szemléletet művészstanárként alkotótáborokban igyekeztem továbbadni, mint jó szakmai alapot.

Gábor bátyámnak is volt tehetsége, de ő műszaki pályára ment. Gyermekai, Gabriella és Sándor, tevőlegesen nem foglal-

koznak művészettel, de van szépérezkük.

Árpád fiam húsz éves. 2009-ben volt az első kiállítása, főleg az Angliában készült akvarell és tempera képeiből. Márton fiam most érettségizett. Őt az ötvösművészet érdekli. Medálokat, jelvényeket, érmeket tervez és készít öntéssel, domborítással. Komoly numizmatikai gyűjteménye van. Nem ritka, ha egy családban valamilyen hajlam, tehetség több nemzedéken át öröklődik és kedvező körülmények esetén kibontakozik. Ehhez kell még a türelmes, kitartó munka, ami tanulható a mesterektől, és az elődök példájából is.

Az otthon sajátos hangulatát teremtik meg a lakásban édesapám és édesanyám munkái, a képek, a rajzok, a hímzések és a szöttesek. Ez kiegészül az én festményeimmel, majd gyarapodik a fiaim alkotásaival. Látható lenyomatát adva egy művészcsalád alkotói életútjának, a magunk és mások tanulságára és örömére.

Erdős Péter festőművész

ERDŐS JÁNOS: A PÁSZTOROK, 1937.

Linómetszet, 27x23 cm